

Оцінка зайнятості трудового потенціалу села у неформальному секторі економіки України

Коротєєв М.А., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Зайнятість у неформальному секторі економіки в умовах звуження сфери прикладання праці, відсутності альтернатив працевлаштування у сільській місцевості та низького рівня доходів, перетворилася на єдину сферу прикладання праці та єдине джерело засобів існування для значної кількості українських селян. За даними Державної служби статистики України у 2019 р. у неформальному секторі економіки України було зайнято 1912,9 тис. сільських жителів віком 15 років і старше, що становить 36,7% від загальної чисельності зайнятого сільського населення.

Із загальної чисельності зайнятих у неформальному секторі сільської економіки частка населення віком від 40 років і старше становить 54,4%. За рівнем освіти найвищим ступенем участі у неформальному секторі економіки характеризуються особи, які мають професійно-технічну, повну загальну середню, базову, початкову загальну середню освіту або взагалі не мають освіти – 81,3% загального числа сільського населення віком від 15 до 70 років зайнятого у неформальному секторі економіки України. За професійними групами у складі неформально зайнятих селян 73,9% складають представники найпростіших професій (на рівні розділу Класифікатора професій). Це пов'язано з тим, що роботодавці надають перевагу працівникам, які перебувають у найбільш продуктивному віці, мають високий рівень освіти, практичного досвіду та кваліфікації і здатні до ефективної праці. Найбільші труднощі у працевлаштуванні на офіційному ринку праці мають особи з низьким рівнем конкурентоспроможності, освіти і кваліфікації. Таким чином, неформальна зайнятість, в умовах відсутності альтернатив працевлаштування на селі, стала для даної когорти населення єдиним джерелом одержання доходу

та забезпечення засобами до існування.

Переважає більшість селян зайнятих у неформальному секторі економіки України – 74,8% самостійно забезпечує себе роботою. Домінуючою сферою прикладання праці для них є зайнятість у сільському господарстві, що реалізується у формі ведення особистого селянського господарства. У 2019 р. у ньому було зосереджено 69,4% всіх неформально зайнятих сільських жителів. Слід відзначити, що особисті господарства паралельно з зайнятістю за основним місцем роботи ведуться практично кожною сільською родиною. В умовах зниження життєвого рівня та зубожіння значної частини сільського населення роль особистих селянських господарств як джерела одержання доходу значно зростає. Для значної кількості селян, внаслідок загострення ситуації на ринку праці, зайнятість в особистих селянських господарствах із вторинної перетворилася на єдину сферу прикладання праці та єдине джерело засобів існування.

На сьогодні у особистих селянських господарствах України виробляється значна частина сільськогосподарської продукції – більше 90% картоплі, понад 80% овочів, плодів і ягід, понад 70% молока, майже 40% м'яса і яєць. Не зважаючи на домінуючу роль особистих селянських господарств у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції та значну кількість зайнятого населення, їх можливості стосовно істотного розширення обсягів аграрного виробництва суттєво обмежені, і практично вичерпані. Поряд із звуженням ємності споживчого ринку, через низький рівень платоспроможного попиту населення, обмежувачими чинниками, що стримують розвиток особистих селянських господарств є низький рівень освіти і кваліфікації самозайнятого населення, переважання низькопродуктивної ручної праці, низький рівень інтенсифікації виробничих процесів, труднощі із реалізацією продукції, невизначений правовий статус, практична неможливість залучення інвестицій, відсутність доступу до різного роду грантових програм розвитку та державної підтримки.

Однак, створення належних умов для легалізації і підтримки особистих

селянських господарств, забезпечення їх доступу до інвестиційних і кредитних ресурсів, розвитку сільськогосподарського дорадництва, створення інфраструктури із заготівлі та збуту продукції можуть забезпечити економічне зростання та розвиток даних суб'єктів господарювання. Таким чином, зайнятість у неформальному секторі економіки слід розглядати не тільки як певний амортизатор, що знижує рівень соціальної напруги на селі, але і свого роду бізнес-інкубатор, який може стати основою подальшого розвитку сільських територій.. Природно, що дрібні товаровиробники не зможуть конкурувати з великими підприємствами в традиційних галузях сільського господарства. Проте, можливим напрямом розвитку особистих селянських господарств може стати орієнтація на виробництво продукції з високим рівнем трудомісткості, екологічно чистої органічної продукції, «нішеве» сільське господарство, виробництво нетрадиційних видів сільськогосподарської продукції, зелений, агротуризм тощо.

Список використаних джерел

1. Робоча сила України 2019: Статистичний збірник. Державна служба статистики України: Відповідальна за випуск І. І. Осипова. К., 2020. 194 с.
2. Сільське господарство України 2019: Статистичний збірник. Державна служба статистики України. К., 2020. 230 с.